

Dr. Pécsi Márton, az MTA rendes tagja 75 éves

Aki ismeri és látja mindennapi, ma is teljes intenzitással folytatott tudományos, közéleti és tudományos szervező tevékenységét, nem hiszi el, hogy PÉCSI Márton akadémikus is elérte életének ezt a nevezetes évfordulóját. Még inkább hitetlenkedik azonban, ha figyelembe veszi külső megnyilvánulásainak, állandó tevékenységének és szellemi frissességének évtizedek óta megszokott mederben folyó dinamikus ritmusát. Pedig a tiszteletreméltó életkor mögött egy olyan mértékű tudományos munkássággal kitöltött életút áll, ami kevés embernek adatik meg a hazai szellemi élet kiemelkedő nagyságai között is.

Ez az életút 1923. dec. 29-én kezdődött Budapesten. Itt nyerte el az egész további életpályát meghatározó, kiformáló indíttatását is az ELTE (akkor még Pázmány Péter Tudományegyetem) földrajzi tanszékein, ahol 1948-ban doktorált. BULLA Béla, MENDÖL Tibor és LÁNG Sándor – sőt kezdetben még CHOLNOKY Jenő – tanítványaként olyan szellemi útravalót kapott és gyűjtött, ami egy egész életre kiható tudományos municiót jelentett számára, de amit Ő maga is szakadatlan öntevékenységgel gyarapít és gazdagít.

Egy évi keceli tanárkodás után egyszerre lett az ELTE Természetföldrajzi Tanszékének tanársegéde és a Felsőoktatási Minisztérium előadója. Ám igazi élethivatását 1952-ben találta meg, amikor az akkor megalakult Földrajztudományi Kutatócsoport (később akadémiai intézet) munkatársa lett. Az Intézetben előbb részleg-, majd osztályvezető, 1963 és 1990 között pedig a nemzetközi tudományos életben is megérdemelt hírt és nevet szerzett igazgatói, 1991-től pedig azóta is fáradhatatlanul tevékenykedő kutató professzori beosztást töltött be. Ennek a nagyra ívelő tudományos pályának főbb állomása volt a kandidátusi (1958), az akadémiai doktori (1962) cím megszerzése, majd 1965-ben az MTA levelező, 1976-ban pedig rendes tagjává választotta. Mindeközben elnökhelyettese is volt (1971–1985 között) az MTA X. (Föld- és Bányászati Tudományok) Osztályának, elnöke az INQUA Lössbizottságának (1977–1991), vezetője a Paleogeográfiai Atlasz nemzetközi szerkesztőbizottságának és a Magyar Nemzeti Atlasz szerkesztőbizottságának (1982–1990).

PÉCSI professzor nem szakított az egyetemi oktatótevékenységgel sem, 1958–1963 között a Természetföldrajzi Tanszék docense, majd hosszú éveken át külső előadója volt. Oktatói tevékenységéért 1966-ban címzetes egyetemi fokozattal is megtisztelték.

Mint kor- és pályatársai közül nagy munkabíráásával és sikeres kutatói, tudományos szervezői és tudományos ismeretterjesztői adottságaival korán kiemelkedő egyéniség, fontos és meghatározó vezetői szerepet vállalt és töltött be a Magyar Földrajzi Társaság életében is. Itt kifejtett érdemei elismeréseként a Társaságnak 1958–1963 között főtítkárává, majd 1981–1989 között elnökévé választották, 1989-től pedig a tiszteletbeli elnöki pozíciót tölti be.

Harminc éven át, 1958–1988 között Ő szerkesztette a Társaság folyóiratát, a Földrajzi Közleményeket, közben 1982-től betöltötte a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Földtudományi Szakosztályának az elnöki tisztét is.

Nyilvánvaló, hogy ilyen nagyszabású, szakadatlanul magasabbra ívelő életút csakis egy általános elismertségnek örvendő, gazdag eredményeket felmutató tudományos tevékenységen alapulhatott. Ennek a tudományos munkásságnak a területe a geomorfológia, gerince pedig a negyedkori felszínfejlődés kárpát-medencebeli menetének a nyomozása volt. Kutatómunkájának a főbb eredményei közül e helyen kiemelnénk a Duna-völgy hazai szakaszának fejlődéstörténeti vizsgálatát, a negyedidő-

szaki szerkezeti mozgások felszínfejlődési kölcsönhatásait, a pleisztocén felszínfejlődés hazai jellegzetességeinek nyomozását, a folyóteraszok kialakulásmenetének és helyszíni felvételezésének módszertani kidolgozását, a löszök és lösszerű üledékek litológiai és genetikai típusainak felderítését, jellemzését, térképezését és kronológiai tagolását, a hegységi felszínek ki- és átalakulási folyamatainak elemzését.

Az utóbbi évtizedekben PÉCSI M. tudományos tevékenysége az egyes tudományterületek részletes vizsgálata mellett (és helyett) főleg egyes általános tudományelméleti kérdésekre, a hazai kutatási eredmények nemzetközi jelentőségének és kapcsolati kölcsönhatásainak felderítésére irányult. Ezzel egyidejűleg foglalkozik az alkalmazott geomorfológiával, a természet és a társadalom sokoldalú kölcsönhatásainak vizsgálatával, a földrajzi környezet időben változó értelmezésével, a tudománynak a gyakorlati életben való felhasználhatóságával, a komplex kutatások eredményességének vizsgálatával is. Ehhez kapcsolódnak a mérnökgeomorfológia elméleti kiépítésében, a geomorfológiai térképezés módszertanának kidolgozásában és különböző méretarányú gyakorlati alkalmazásában elért úttörő kezdeményezései és nemzetközileg is általános elismerést szerzett koncepciói.

Nagysikerű, új tudományos kezdeményezései közül kiemelendők a földrajzi tájak elhatárolásának és kutatásának megvalósítására kidolgozott elméleti és elért gyakorlati eredményei. Ennek a kezdeményezésének köszönhetjük az ország ezidáig legteljesebb – ám még mindig befejezetlen – tájföldrajzi feldolgozását és megismerését, amelynek keretében az általa vezetett és irányított szerzői munkaközösségek hét testes kötetben mutatták be az országnak a legújabb kutatási módszerek eredményeinek szintézise alapján ábrázolt természeti környezeti állapotát.

PÉCSI Márton életművének további kiteljesedését jelenti, hogy az utóbbi években számos vonatkozásban összefoglalta az egyes természetföldrajzi szakterületek hazai kutatási eredményeit és párhuzamosítja azokat a külföldön elért hasonló megállapításokkal, megerősítve így az alapját az eredmények egységes értékelésének és módszertani megerősítésének. Az ilyen jellegű munkái közül kiemelkednek a „Negyedkor és löszkutatás” (1993) és a „Szerkezeti és vázlatalképződés Magyarországon” (1997) c. művei, valamint a most kiadás előtt álló, a hazai geomorfológia fejlődését tárgyaló alapvető munkája.

Az életmű nagysága és sokoldalúsága tükröződik PÉCSI Márton szakirodalmi munkásságának terjedelmében is. Elmondhatjuk, hogy hozzá hasonló szakirodalmi tevékenységet a magyar geográfusok közül csupán CHOLNOKY Jenő fejtett ki. 1998-cal bezárólag különböző jellegű publikációinak a száma meghaladja a 40 (részben társszerzős) könyvet és a 600 egyéb jellegű tanulmányt. Hogy milyen intenzív szakirodalmi teljesítménnyel hasznosítja az utóbbi években mérséklődött adminisztratív elfoglaltsága révén felszabadult időt, arról tanúskodik az elmúlt öt évben megjelent 58 tanulmánya és 10 könyve.

A tanulmányok közel egyharmada különböző idegen (német, angol, orosz) nyelven látott napvilágot, ami szerzőjük kiterjedt külföldi kapcsolatait tanúsítja. Ezek kiépítésére számos tanulmányút, külföldi egyetemeken és tudományos rendezvényeken tartott igen sok előadás és tudományos együttműködés adott alkalmat és lehetőséget.

Természetesen nem maradtak el az ilyen feladatok vállalásáért és nemzetközileg is széles körben ismert magas színvonalú tudományos munkásságáért járó elismerések és kitüntető megbízások sem. Közülük is kiemelendő, hogy PÉCSI professzort 6 külföldi akadémia választotta tagjai, ill. levelező tagjai sorába – ami igazán rendkívüli megtiszteltetés –, 8 ország földrajzi társasága pedig tiszteleti tagjává avatta. Magas kitüntetéseket kapott emellett az Amerikai Biográfiai Intézetől és a Cambridge-i Nemzetközi Biográfiai Intézetől, továbbá a Nemzetközi Negyedkorkutató Uniótól, amely szintén tiszteleti tagjai közé avatta. Széles körű tevékenységet fejtett ki az INQUA Löszbizottsága elnökeként is, annak Paleogeográfiai, valamint Európai Sztratigráfiai Albizottsága tagjaként és a Kárpát–Balkán Geomorfológiai Bizottság alelnökeként.

Hazai körökben is általános elismerést szerzett, sokoldalú tudományos munkásságát a Magyar Földrajzi Társaság Körösi Csoma Sándor és Lóczy-éremmel, az MTA Széchenyi-díjjal, a kormány pedig a Munka Érdemrend arany fokozatával és Állami Díjjal ismerte el. A legnagyobb kitüntetést azonban valószínűleg az jelenti számára, hogy neve a legkisebb hazai falusi iskola földrajztanára számára is ismerősen cseng, mert tanításaira, műveire való hivatkozások minden iskolai földrajztankönyv lapjain megtalálhatók.

PÉCSI Márton munkásságának és érdemeinek korántsem teljes felvázolása annak kifejezésére késztet bennünket, hogy igen jó lenne, ha e nevezetes életkori évfordulót még sok születésnap követné, amikor is a számban sajnós fogyatkozó barátok és egykori munkatársak, ám gyarapodó tanítványok és tisztelők újólág kifejezhetnék szívből jövő jókívánságaikat! Éljen és tevékenykedjék tovább még sokáig közöttünk dr. PÉCSI Márton, kedves professzorunk, kollégánk, barátunk és munkatársunk, az egyetemes földrajztudomány mestere és kiemelkedő művelője, a magyar tudományos élet és a hazai kultúra bőkezű gyarapítója.

SOMOGYI SÁNDOR